

R. D. A. In gravissimas doctrina catholica incurrunt reprehensiones apud eos, qui scripturarum, sensus traditionalis totius antiquitatis et ecclesiae auctoritate posthabita, malunt sensus privati ambagibus se committere, C. apud eos qui nondum christianae religioni nuncium remiserunt N. Ejusmodi enim sunt fructus quos ultro protulit protestantismi radix, quod toties animadvertimus.

Ad 1. prob. N. Perperam enim id monitum fuit; idea siquidem primigenia sacrificiorum piaculorum apud hebraeos, quae deinde ad alios populos propagata est originem traxit ab ipsa natura veteris legis, quae tota typica fuit, ut declarat Apostolus (a). Quare sacrificia Cruenta instituta fuerunt ad significandam futuram Christi mortem-piacularem, ex quasignificatione et fide offerentium totam vim suam ad peccata expianda vetera sacrificia derivabant (b). Hinc propheta Isaias, ut jam notavimus, loquens c. LIII, de Christi morte usus est vocibus liturgicis quae ejusmodi piacularem virtutem exprimerent. Ab Hebraeis, seu potius ex primava traditione sensim ad gentes ceteras haec idea quoad sacrificia pervenit et eo progressa est, ut ad expianda noxiorum crimina, interdum victimas humanas immolarent, virgines potissimum, utpote diis ex ipsorum mente hostias acceptissimas, ac maxime idoneas ad publica mala, seu promeritas poenas et calamitates avertendas (c).

Sic prorsus negamus sive a Christo, sive a Pro-

(a) Cf. I Cor. X. 6-11. Coloss. II. 47. Heb. X. 1. seq. praesertim vero Rom. X. 4. ubi universim pronunciat: « Finis legis Christus ad justitiam omni credenti. »

(b) Per se enim, ut rursus pluries significat Apostolus, non erant nisi egena elementa, munera et hostiae, quae non possunt perfectum facere servientem, quibus impossibile est auferre peccata, aliaque ejusmodi, de quibus tum in epist. ad Galatas, ac data opera in ep. ad Hebr. scribit.

(c) Cf. com. de Maistre. *Eclaircissement sur les sacrifices*, ubi cum mira eruditione ex omnium gentium documentis ostendisset receptam quovis tempore ejusmodi sententiam de sacrificiis expiatoriis, quae magnum illud olim offerendum ab homine Deo portendebant pro totius humani generis expiatione ac salute concludit: « Il n'y a rien qui démontre d'une manière plus digne de Dieu ce que le genre humain a toujours confessé, même avant qu'on le lui eût appris: sa dégradation radicale, la réversibilité des mérites de l'innocence payant pour le coupable et le salut par le sang. »

Huc pariter referuntur quae de sacrificiis, *taurobolis* nuncupatis, in veteribus inscriptionibus saepe adeo occurrunt. Ethnici enim perfusi sanguine tauri immolati, eo ritu, quem graphice describit Prudentius in Hymno de s. Romano, in aeternum renasci se putabant. Moshemius Dissertat. ad hist. eccles. pertinentium vol. I. p. 379. ed. Antonæ 1767. ostendit adversus Salmasium, Seldenum, Reinesium, Clericum ac Van Dalium ejusmodi sacrificia minime adscivisse romanos ex christianorum vulgata doctrina de quadam expiatione, ac mystica liberatione et regeneratione per sanguinem Jesu Christi, ut illi autumabant, sed longe *christiana* religione ea antiquiora esse. Moshemius censet ex Phrygia romanos hunc ritum derivasse; ast verisimilius videtur ejusmodi sacrificia ex cultu antiquissimo mithraico, qui obtinebat apud persas repetenda esse, atque ex Oriente in Occidentem pervenisse. Cf. Mémoire sur le culte de

phetis improbata fuisse piacularia sacrificia in sensu adversariorum. Citata autem loca, si Jo. IV. 25. excipias qui ad praesentem quaestionem non spectat, docent cordis dispositionem et misericordiae opera praefenda esse materiali sacrificiorum oblationi absque pietatis ac fidei sensu factae, ut ex eorum lectione aperte constat.

Ad 2. Resp. Parum refert quod adversarii non intelligant quare Deus sanguine ac morte Filii sui placari *potuerit* (verius dixissent *voluerit*); dummodo nobis constet de ipsius voluntate, satis esse debet, nec ulterius inquirere debemus; cum autem Christus, ut ostendimus, saepius declaraverit se daturum sanguinem suum in *remissionem peccatorum*, in *redemptionem*, imo in *pretium redemptionis* pro multis; cum idipsum, fatentibus adversariis, constanter doceant scriptores sacri, nullum dubium de hac Dei voluntate superesse nobis potest. Ceterum Apostolus Rom. III. 25. rationem assignat quare Deus ita voluerit, nempe « Ad ostensionem justitiae suae. » In eo quod addunt se non intelligere cur Deus adeo distulerit institutum adeo necessarium, ostendunt se non cognoscere doctrinam catholicam, quae proficitur cum S. Leone M. quod « Gratia Dei, qua semper est universitas justificata Sanctorum, aucta est Christo nascente, non coepit: et hoc magnum pietatis Sacramentum, quo totus jam mundus impletus est, tam potens etiam in suis significationibus fuit, ut non minus adepti sint, qui illud credere promissum, quam qui suscipere donatum » (a). Quare benignitas Dei quovis tempore eluxit, dum omnibus hominibus medium praebuit ad salutem (b).

Idem dicendum circa difficultatem quam adversarius promovet desumptam ex *culpa infinita*, quae contrahitur a natura *finita* . Haec enim ex falsa notione doctrinae catholicae oritur. Neque enim catholici docent culpam esse vere infinitam, sed solum, ut loquitur s. Thomas (c), dicunt habere *quamdam infinitatem* ex infinitate divinae majestatis; ideoque extrinsecam, in quo nihil est quod repugnet (d). Dum autem theologi exinde inferunt necessitatem hypotheticam In-

Mithra par le ch. Jos. de Hammer publié par G. Spencer Smith. Paris 1855. in 8.

Ceterum quoad auctores qui ex professo de *Tau-robolis*, *Criobolis*, et *Egobolis* scripserunt, tum qui de *sacrificiis humanis* ubique gentium receptis, ac in genere de sacrificiis *expiatoriis* egerunt, consulendus Alb. Fabricius in *Bibliographia antiquaria* cap. XI. § 5. seqq. qui more suo longum catalogum eorum intextit.

(a) Serm. XXIII. al. XXII. in Nativ. Domini. cap. III. edit. Ballerin. opp. t. I.

(b) Rationes a patribus assignatas quare distulerit Deus executionem Incarnationis et redemptionis cf. apud Petav. lib. II. cap. XVII.

(c) III. P. q. 1. ar. 2. ad. 2.

(d) Cf. tamen Vasquez in III. P. disp. II. c. II. seqq. ubi pluribus contendit, malitiam peccati seu rationem offensae finitam esse non solum *subjective*, ut omnes fatentur, sed etiam *objective*, aut quocumque alio modo id dicatur. Consuli praeterea poterit Petav. l. c. capp. XIII. et XIV. ubi agit de necessitate Incarnationis.

arnationis et satisfactionis, non nisi conjecturale, ut praefertur, argumentum proferunt, quod ab aliis tamen impugnatur (a). Vera ratio est Dei voluntas quae nobis ex divina revelatione constat.

Animadversio circa rationem qua Dei Filius nunguam corpore indutus in hanc tellurem descenderit, supponit quod adhuc incertum est, num scilicet existant *planeticolae*; supponit praeterea in hac hypothesis eodem providentiae ordine illos regi ac nos; supponit denique eodem ac nos remedio illos indiguisse. Haec autem omnia sunt totidem somnia ac nugae; attamen ex his argumenta ducunt rationalistae ad id negandum de quo nos revelatio divina certiores fecit. Haec velle serio refellere jocum saperet.

Quod subditur de fatali necessitate qua ducti Judaei dicuntur ad cruci affigendum Christum, non est nisi blasphemiam, quam superius repulimus (b).

In eo quod Deus expiationem nobis paraverit, se benignum ac benevolam erga nos ostendit; in eo vero quod Christi morte placari voluerit se justum prodidit. Benevolentia autem et justitia optime inter se cohaerere in eodem subjecto possunt.

Ad 3. D. Reatus culpae et ratio meriti stricte sumpti, C. reatus poenae adeoque et satisfactionis subd. ceteris paribus, C. necessario N. Hoc enim et diametro adversatur non solum divinae revelationi ex qua novimus non semel alios pro aliis satisfacisse, verum etiam communi gentium omnium sensui (c).

Sic poena prout dicit relationem ad culpam est malum cum peccato conjunctum, C. prout importat *satisfactionem* subd. ut plurimum, C. semper N. et hoc posteriori tantum sensu malum, quod innocens sentit, poena vocatur. Detectis igitur aequivocationibus, concidunt argumenta, quae adeo magni sunt.

Ad 4. N. Quibus enim suadebunt rationalistae puerioribus ac sanctioribus moribus instructos evasisse suos discipulos per destructionem religionis christianae ab imis fundamentis suis? Proferant suos sanctos et heroes, si quos habent; interea catholici ipsis perpetuo objicient martyrologia, et collectionem

(a) Cf. ibid.

(b) P. 1004, ad 5.

(c) Cf. Gal. VI. 2. II. Cor. VIII. 14. etc. Sed de hoc argumento ex professo suo loco agemus. Cf. interea Catechism. Rom. P. II. cap. V. §. 76.

hollandistarum, acta sincera innumerorum plane sanctorum, qui in avita fide nutriti omnigenis virtutibus floruerunt. Adde et hanc difficultatem ex praepostera notione doctrinae catholicae originem trahere, quam nos superius discussimus et falsam esse ostendimus.

Et haec de magno hoc pietatis Sacramento adversus judaeos, incredulos, haereticos ac rationalistas, qui machinationes admoverunt omnes ad illud evitandum. « Quid autem fuit, ut tractatum absolvam verbis magni illius dominicae Incarnationis mysterii assertoris ac vindicis, Leonis, quod et judaeis intellectum abstulit, et sapientium mundi corda turbavit, nisi crux Filii Dei, quae et philosophicam evanescentem prudentiam et israeliticam fecit caligare doctrinam? Omnem namque sensum humanae mentis excessit divini altitudo consilii, cum placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes (a), ut mirabilior fieret constantia fidei ex difficultate credendi. Inconsequens enim et irrationabile videbatur, recipere animo, quod creatorem omnium naturarum in substantia veri hominis virgo intemerata peperisset; quod aequalis Patri Filius Dei, qui impleret omnia et contineret universa, furentium manibus comprehendendi, iniquorum judicio condemnari, et post dedecora illusionum, cruci se permisisset affigi. Sed in iis omnibus simul sunt et humilitas hominis et celsitudo deitatis; nec misericordiae ratio majestatem miserentis obscurat, quia de ineffabili potentia factum est, ut dum homo verus est in Deo inviolabili, et Deus verus est in carne passibili, conferretur homini gloria per contumeliam, incorruptio per supplicium, vita per mortem. Nisi enim Verbum caro fieret, et tam solida consisteret unitas in utraque natura, ut a suscipiente susceptam, nec ipsum breve mortis tempus abjungeret, nunquam valeret ad aeternitatem redire mortalitas. Sed adfuit nobis in Christo singulare praesidium, ut in natura passibili mortis conditio non maneret, quam impassibilis essentia receperat, et per id quod non poterat mori, posset id quod erat mortuum suscitari (b). »

(a) I. Corinth. I. 21.

(b) Serm. LXX. al. LXVIII. de Passione Domini XIV. ed. Ballerin.

TRACTATUS DE CULTU SANCTORUM.

Prooemium.

Quae sub generico tractatus de cultu sanctorum nomine complectimur, reducuntur ad eorum cultum, invocationem, ad eorum item

reliquiarum honorem, ad usum denique et venerationem imaginum. In totidem propterea capita lucubrationem hanc distribuimus. Quandoquidem autem ex germana cultus notione totus aut magna saltem ex parte pendet felix

exitus disceptationis quam aggredimur, ex hâc propterea auspicabimur quæ adversus Protestantés dicturi sumus.

CAPUT PRIMUM.

DE VARIA CULTUS ACCEPTIONE ET DIVISIONE.

Cultus nomine venit honor ille qui Deo tribuitur, aut creaturis Dei intuitu ac respectu defertur. Variis porrò vocabulis honor iste designatur, *adorationis*, videlicet, *respectus*, *venerationis*, *reverentiæ*, *servitutis*, quæ quidem denominationes aut synonymæ sunt, aut saltem indiscriminatim in vulgari sermone usurpantur.

Licet verò promiscuè voces istæ adhibeantur, non unus tamen idemque est cultus vel honor, qui Creatori ac creaturis defertur. Et enim cum honor juxta B. Thomam l. 2, q. 2, a. 2, sit « signum et testimonium quoddam illius excellentiæ, quæ est in honorato, » inde fit, ut pro diversitate ejusmodi excellentiæ diversus pariter sit honor vel cultus quem Deo vel creaturis tribuimus. Deo nempe utpote supremo rerum omnium Domino atque in infinitum creaturas omnes excedenti, cultum supremum, absolutum ac propriè dictum deferimus, creaturis verò non nisi propter Deum seu in ordine ad Deum, relativum idcirco et impropriè dictum honorem impendimus, quatenus scilicet ad Deum referantur, ac de divinis bonis participant. Appositè Petavius l. 15 de Incarn. c. 2: cultus, inquit, seu adoratio propriè non convenit nisi uni Deo, quemadmodum uni Deo propriè competit notio *entis*, et ipse est fons, principium omnium honorum ac perfectionum. Sequitur proinde non nisi Deo propriè convenire cultum, honorem, adorationem. Quòd si cæteris tribuitur, id fit tantum *σχετικῶς*, seu *κατὰ σχέσηιν*, id est, secundum habitudinem: et *ἀναλόγως*, seu per analogiam quamdam. Quod explicat exemplo ducto à sanitate, quæ propriè non nisi convenit animanti; quòd si de cæteris usurpatur, ac tribuitur, id non fit nisi quatenus ea ad illud principale referuntur: et ut eadem res sunt sanitatis causæ efficientes ac conservantes, vel indicia tantum vel vestigia, vel quocumque alio modo ad illud pertinent; sic herbæ dicuntur sanæ; sana item ambulatio, quia salubres sunt, id est, sanitatem conciliant quam sibi inhærentem non habent; nonnulla item sana dicuntur, quia sanitatis duntaxat indicium præbent. Sic, ait ipse, adoratio et cultus eo tantum sensu creaturis defertur, quatenus nempe ad

Deum referuntur, cui soli propriè excellentia competit cujus cultus testificatio est, nempe *κατὰ σχέσηιν*, et reliquiis vel imaginibus secundo loco et per analogiam *κατὰ ἀναλόγαν*.

Duplex proinde in primis distinguitur cultus, *latriæ* atque *duliæ*; quæ voces quamvis pariter *servitutem* significant, cum tamen earum prior referatur ad *subjectum* seu ad ipsos colentes, qui adoratione Deo propriam servitutem ac dependentiam profitentur, posterior verò ad *objectum* quod colitur, sanctos scilicet, qui servi Dei sunt, ritè ad utriusque cultus genus significandum usurpantur. Dulci cultus bifariam rursùm dividitur, in simplicem nempe dulciæ cultum, et in cultum *hyperdulciæ*, quo B. Virgo speciali ratione honoratur præ sanctis cæteris, quos illa meritis ac dignitate longè antecellit.

Animadvertendum præterea est hunc ipsum dulciæ cultum, si spectetur quatenus ad sanctos refertur et in ipsis sistit, sub hoc respectu dici posse absolutum. Etsi enim sancti participatam, ut diximus, excellentiam habeant, reapse tamen in suo genere habent, honoris propterea ac religiosi cultus capaces sunt. E contra verò imagines et reliquiæ, quæ nullam ex sese excellentiam capiunt ob quam honorem ac cultum mereantur, impropriè tantum coli et adorari dicuntur, eò quòd veneratio nostra minimè in iis sistat, sed per eas transeat ad prototypum; quare totus hic cultus relativus est.

Pro diversâ ratione quæ cultus seu adoratio tribui potest, fit ut cultus in *interiorem* et in *exteriorem* distinguatur, prout scilicet vel solo animo, vel corporis insuper significatione præbetur. Interior, qui in solâ mente consistit, sensus complectitur existimationis, admirationis, grati animi et obsequii erga illum quem talibus sensibus dignum ducimus; exterior verò qui corporis administratione perficitur, gestu, e. g., capitis inclinatione, submissione poplitis, etc., signa exhibet interiorum animi nostri sensuum, seu interioris cultus nostri.

Porrò ex signis exterioribus alia communia sunt creatori ac creaturis, qualia, e. g., sunt prostrationes, preces, etc.; alia Deo soli reservata sunt, nec nisi ipsi soli deferri possunt, qualia sunt sacrificia, vota, jurajuranda, templorum inaugurationis ac cætera ejusmodi.

Cum verò ex claris his notionibus solutio pendeat plurium difficultatum quas in nos Protestantés intorquent, juverit rem istam totam

declarare exemple petito ex cultu civili. In politicâ scilicet societate alium honorem deferimus regi, alium regni proceribus. Regi enim supremum honorem impendimus, absolutum ac propter seipsum: en specimen cultus, ut ita loquar, *civilis latriæ*; proceres verò plus minusve honoramus juxta dignitatem quam à principe obtinent, vel majorem aut minorem cum ipso propinquitatem, vel relationem habent, ideòque non per se, sed propter regem propriè eos colimus, et en cultum *dulciæ civilis*. Rursùm principis effigiem ac simulacrum, seu etiam legatos veneramus non propter se, sed propter principem quem referunt; en specimen cultus *civilis relativi*. Prosternimur, caput inclinamus vel genua flectimus tum coram rege tum coram aulicis, quin parem iisdem honorem deferre intendamus, ex quo manifestum fit discrimen exterioris cultus totum pendere ex intentione illum deferentis. Patet igitur diversam istiusmodi cultuum distinctionem et enumerationem ex ipsâ rerum naturâ profluere ac in ipsâ fundari. Totum siquidem quod reperitur discrimen inter cultum civilem ac religiosum unicè petitur ex diversitate objecti ac motivi.

Ex prædictis principiis colligimus 1° unum idemque vocabulum diversam planè significationem præ se ferre posse, ideòque posse usurpari ad diversi generis cultum designandum. Sanè in Scripturis legimus patriarchas, prophetas, aliosque religiosissimos viros *adorasse* Deum, Angelos, reges, principes, populum ipsum et coram ipsis se prostravisse, ut passim legitur de Abraham, Loth, Jacob, Josue, David, Nathan, etc. (1), quin tamen vel levis suspicio oriri possit sanctissimos hos viros eundem honorem Deo ac creaturis detulisse, aut se turpissimo idololatriæ crimine commaculasse. Non igitur ex identitate vel vocis vel actus judicium ferri debet de identitate cultus, sed ex notione quæ voci subjicitur et ex intentione agentis diversitas cultus repetenda est. Exinde liquet perpetuo paralogismo uti Protestantés, dum urgent adversus Catholicos loca illa Scripturarum in quibus *adoratio* uni Deo tribuenda præcipitur. Ecquis enim Catholicorum ignorat unum Deum esse adorandum? Stupidos profectò se produnt aut male fidei, dum hæc adversarij Catholicis ingerunt, perinde ac si ipsi alios præter Deum

(1) Confer Genes. 18. 2; 49. 1; 25. 7; 24. 26; 48. 52, etc. Jos. 5. 45. 1 Reg. 24. 9, etc.

adorarent, dum sanctos honore prosequuntur. Imò ex statuto principio et illud inferitur, nunquam Catholicos superstitionis in cultu quem sanctis tribuunt argui posse. Si enim cultus pendet ab intentione colentis, et hæc à fide quam colens profitetur, nisi Catholicus contra fidem quam profitetur agere velit, impossibile ipsi est, ut idololatriâ se commaculet, cum juxta professionem suam unus Deus sit latriâ colendus, creaturas autem, quæcumque sint, non nisi cultu inferioris ordinis atque ut servos Dei colere decet, nempe cultu dulciæ adorandæ sint.

Quoniam verò Protestantés suos libentissimè audiunt, præstat propterea eos domesticâ auctoritate convincere. Sic igitur scribit quidam ipsorum theologus: « Si Loth se prosterneré devant les deux anges, qui le visitèrent, c'est une civilité, qu'il fait à des étrangers; si Jacob se prosterne devant Esau, c'est la déférence qu'un cadet a pour son aîné; si Salomon se prosterne devant Batsabat, c'est un fils qui honore sa mère; si Nathan se prosterne devant David, c'est un sujet qui offre ses respects à son prince. Mais si un homme se prosterne, en priant Dieu, alors c'est la créature qui adore son créateur; et quand on a traduit les termes, que l'on a rapportés, tantôt par *adorer*, tantôt par *se prosterner*, ce n'est pas la signification du mot qui a déterminé les interprètes, c'est la nature du sujet qui les a conduits dans le choix de ces expressions. Je suppose qu'un Israélite se fit prosterner, en abordant son roi, personne ne l'aurait accusé d'idolâtrie. S'il en eût fait autant devant une idole, ce même acte corporel aurait passé pour un acte d'idolâtrie. Pourquoi? Parce qu'on aurait jugé, par son action, qu'il regardait l'idole comme une vraie divinité, et qu'il avait pour elle les sentiments que suppose l'adoration, prise dans le sens restreint que ce terme a dans notre langue. Que faut-il donc penser de ce que font les Catholiques, pour honorer les saints, les reliques, les bois de la croix? Ils ne nieront pas que ce culte extérieur ne ressemble en tout à ce qu'ils font pour honorer Dieu extérieurement. Mais ont-ils des saints et de la croix les mêmes idées qu'ils ont de Dieu? Je ne crois pas qu'on puisse justement les en accuser. par-là même, il me semble qu'on ne doit pas les qualifier d'idolâtres.... Si l'on se bornait à dire qu'un culte rendu à des êtres qui vraisemblablement ignorent tout ce qu'on fait pour

ies honorer; que des prières adressées à des créatures, qui ne sont pas en pouvoir de faire ce qu'on leur demande, est un culte déraisonnable, je n'hésiterais pas à y souscrire; mais je ne voudrais pas accuser les Catholiques d'idolâtrie. » *Encyclopédie d'Yverdun*, t. 1. art. *Adorer*.

2° Colligimus, rectè juxta diversam notionem ejusdem vocabuli posse istud vel recipi vel repudiari pro diverso sensu quo assumitur. Hinc videmus ab antiquis Patribus voces *adorationis*, *venerationis*, etc., rejectas esse cum applicarentur honori seu cultui qui tribuebatur creaturis, angelis, e. g., vel sanctis, etsi hos honore et cultu dignos haberent, ut inferius ostendemus; ideò autem illas voces repudiabant, quia ethnici, cum quibus res ipsis erat, in sensu *adorationis latrenticæ* eas usurpabant, doctrinam tamen catholicam aliis vocibus exponebant.

3° Colligimus rectè ad omnem ambiguitatem tollendam adscitas à recentioribus esse voces *latræ* et *dulicæ*, ad ritè distinguendum cultum supremum ac soli Deo debitum ab inferiori quo angeli vel sancti honorantur. Fundamentum enim hujus distinctionis in ipsa rei natura habetur, ut ex dictis patet, atque in auctoritate S. Augustini, qui et hanc distinctionem agnovit et iisdem vocabulis expressit dicens: « Non eo modo, quo jubemur per charitatem « servire invicem, quod est *δωλεύειν*, sed eo « modo, quo tantum Deo servitur, quod est « græcè *λατρεύειν*, » de Trin. l. 1, c. 6, al. 13; et cont. Faust. l. 20, c. 15; de verâ Relig. c. 55; de Civit. Dei l. 8, c. 23, et l. 10, c. 7; Confess. l. 10, c. 42; Enarr. in ps. 96. Quod semum vel ipsi Protestantæ agnoverunt, ex quibus Gerardus Vossius sic scribit: « Eos « qui distinctionem hanc (inter latræ et dulicæ) probant, minimè improbamus, *partim* « quia vitanda est viro prudenti omnis logomachia, *partim* quia nec inutile videtur, si « cultibus toto genere differentibus, qualis est « Dei et creaturæ ad *onymiam* vitandam diversa imponantur nomina; *partim* quia ne « que ab eâ abhorruit Augustinus. » In Append. ad disp. 1. de Incarn. Cui inter alios potest addi Leibnitzius, qui in Systemate theologico, p. 188, præclare scribit: « Itaque censent viri pii et prudentes dandam esse operam ut omnibus modis discrimen infinitum « atque immensum inter honorem, qui Deo debetur et qui sanctis exhibetur, quorum illum latræ, hunc dulicæ post Augustinum

« theologi vocant, non tantum inculcetur audentium ac discentium animis, sed etiam « externis signis, quoad licet, ostendatur. »

Hæc si probè teneantur, operosum non erit plerasque disjicere difficultates quas Protestantæ magno molimine congesserunt adversus catholicam doctrinam. Fucum enim per eas faciunt imperitis; cum agatur de argumento populari, hoc maximè abusi sunt ad incautos decipiendos atque ad eos retinendos ne dicam in turpissimâ hæreticâ sectâ, sed verius in apostasiâ à religione christianâ, cujusmodi protestantismus in suâ essentia spectatus, reipsâ est.

(Dum protestantismi coryphæi sub palliato prætextu se minimè commaculandi idololatriæ labe cum Ecclesiâ Romanâ, id est, Ecclesiâ catholicâ, ab eâ se separârunt, principium statuerunt fundamentale, quod necessario extremam debebat inferre perniciem ipsi Religioni christianæ. Sensim ac sine sensu ejusmodi principium spiritus privati, seu independentiæ à quavis auctoritate evolutum fuit, ac suos fructus attulit. Peperit enim Anabaptistas, postea Socinianos, deinde methodistas, Christianos, Antinomios, demum rationalistas, quibus Scripturæ sacræ non sunt nisi mythographia, scriptores sacri totidem illusi, Christus ipse magnus deceptor et seductor. Sic enim Deus spiritu vertiginis superbos ejusmodi homines percussit, ut videntes non viderint de abyso in abyssum miserè prouentes.)

CAPUT II.

DE RELIGIOSI SANCTORUM CULTUS HONESTATE AC PIETATE.

Protestantæ cum Vigilantio, Fausto Manichæo à sanctis Hieronymo et Augustino confutatis causam communem agentes in impugnando sanctorum cultu ac rejiciendo tanquam idololatrico, impio, superstitioso modum omnem excesserunt. Præter sectas omnes, quæ ex protestantismo prodierunt, atque in rejiciendo sanctorum cultu unanimes sunt, adversarios habemus incredulos, qui se philosophos nuncupârunt, inter quos eminent Beausobrius, Hist. de Manichæ et du manichéisme, t. 2, lib. 9, cap. 5, p. 679, seqq.; Middletonius (1), Gibbonius (2), diabolares denique scriptores reli-

(1) Middleton's *Letters from Rome*, etc., id est, Middletoni Epistolæ Romæ datæ; ostendentes exactam conformitatem inter papismum et paganismum, seu religionem Romæ præsentis à paganis suis antecessoribus derivatam.

(2) Gibbon. *Storia della decadenza dell'impero Rom. trad. dall'ingl. c. 15, seqq.*

qui, qui sordes omnes verrere, declamationes, probra, loca denique communia furiosorum hominum congerere nedum desinunt in tantâ, quâ gloriantur, politionum litterarum luce ac morum suavitate et comitate quam affectant. (Inter cæteros gregarios ejusmodi disputatores qui his annis maniacum furorem ostenderunt adversus sanctorum cultum, eminet Breckenridge Americanus in disputatione cum R. Hughes, cf. *Controversy between Rev. Messrs Hughes and Breckenridge*, etc., seu *Controversia inter DD. Hughes et Breckenridge circa questionem: Estne religio protestantium vera Christi religio?* Philad. 1853, ed. stereotyp. contr. n. 4, p. 35, et alibi.) Cum tamen nec unum argumentum novum protulerint, aut in medium proferant quod millies à catholicis scriptoribus protitum jamdiu non fuerit, nobis non restat nisi ipsis denuò opponere quæ à tot doctissimis viris scripta sunt.

Cum verò ex benè constituto controversiæ statu felix disputationis progressus tantum haberi possit, ideò ex præmissis dicimus controversiam minimè versari inter nos et adversarios nostros circa *modum*, quo sancti colendi sunt, sed circa *rem ipsam*; nùm scilicet possimus honestè ac piè per aliquod signum religionis testari excellentiam quam in sanctis deprehendimus ob virtutes quas cum in vivis agerent, ipsi exercuerunt et amicitiam quam cum Deo fruuntur, necne. Catholici affirmant, adversarii negant. In hoc propterea sensu sequentem adstruimus propositionem.

PROPOSITIO. — *Pius et omni idololatriæ labe immunis est religiosus sanctorum cultus.*

Omni prorsus idololatriæ culpâ vacare, imò potius pium esse cultum quem Catholici sanctis tribuunt constat ex sacris litteris, quæ illum commendant, ex vetustissimâ Ecclesiæ traditione et consuetudine, necnon ex ipsâ intimâ re naturâ, atque adversariorum agendi ratione.

In primis enim Scripturæ patriarchas, judices, prophetas exhibent religioso cultu angelos et sanctos viros prosequentes. Omissis enim, quæ de Abraham et Loth ac Jacob referuntur, factis, Balaam Num. 22, 31, ut *vidit angelum stantem... adoravit eum pronus in terram*. Josue cum audisset virum quem viderat stantem evaginato gladio esse principem exercitus Domini, *cecidit pronus in terram, et adorans ait*, etc., Jos. 5, 15. Honorem seu cultum istum religiosum esse, seu in ordine ad Deum, minimè verò solum *civilem* exinde constat, quod pa-

PERRONE I.

triarchæ optimè noverint, eos civiliter non conversari, sed Dei nuntios esse atque cum Deo amicitia conjungi. Cf. in criticis sacris quod Grotius scribit in cap. 19, v. 10, Apocalypsis. de Hebræorum more angelos adorandi. Ex his patet non deesse nobis, ut supponere videtur Hengstenberg, fundamenta biblica de veneratione et cultu angelorum. Idem dicatur de adoratione illâ quam Eliseo tribuit mulier Sunamitis, postquam propheta excitavit filium ejus à mortuis, 4 Reg. 4, 37. Vix enim ut vidit Sunamitis ingens miraculum ab Eliseo patratum, corruit ad pedes ejus eumque adoravit; itaque non simplicem hominem, sed qualitatem *viri sancti* et thaumaturgi in illo mulier venerata est. Cum igitur objectum ac motivum istius adorationis religiosum fuerit, merito concludimus Sunamitidem, non civilem, ut Protestantæ nonnulli autumant, sed religiosum prorsus cultum Eliseo præstitisse.

Numquid verò aliquando actus istos improbarunt Scripturæ? Haudquaquam sanè: præterquam quòd enim viros istos (si Balaam excipias, qui tamen juxta receptam consuetudinem se gessit) pietate ac religione spectatissimos nobis semper exhibent, Deum ipsum ejusmodi cultum expressè aliquando præcipientem inducunt. Sic Exodi 23, 20, Deus alloquitur populum suum: *Ecce ego mittam angelum meum qui præcedat te... observa eum, et audi vocem ejus nec contemnendum putes... et est nomen meum in illo*; sic Josue, l. c., princeps exercitus Domini, non solum approbavit sibi exhibitam adorationem, sed præterea Josue præcepit: *Solve calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, sanctus est*. Eadem præterea Scripturæ Deum exhibent vindicem contumeliæ servis suis illatæ; etenim ad Eliæ nutum ignis è cælo descendit ad binos illos principes quinquagenarios absumendos, qui ad prophetam non eâ quâ par erat reverentiâ accesserunt; quare tertius quinquagenarius atpote timens Deum *curvavit genua contra Eliam et precatus est eum*, 4 Reg. 1, 15. Ita pueri Bethel Eliseum irridentes ab ursis lacerati sunt, lib. 2, 28, seqq. Quibus apertè Deus ostendit quâ ratione velit honore affici servos suos. Quin itaque dicamus viros pietate insignes idololatriæ labe se commaculasse dum cultum angelis et sanctis tribuerunt, aut Deum jussis ac prodigiis idololatriæ crimen honestare voluisse, fatendum est pium sanctumque esse cultum istum, atque ab omni prorsus superstitionis idololatriæ noxâ immunem.

(Trente-sept.)